

Ida Intihar pred etnografsko zbirko na Sv. Duhu.
Foto: Marko Smole, Horjul, 24. 9. 2011

Lojze Oblak vodi po svoji etnografski zbirki na Šentjoštu.
Foto: Marko Smole, Horjul, 24. 9. 2011

NA RAJŽI Z DELOVNO SKUPINO ZA LJUBITELJE ETNOLOGIJE V ŠENTJOŠTU NAD HORJULOM

Po poletnem zatišju smo se v soboto, 24. septembra 2011, v organizaciji delovne skupine za ljubitelje etnologije pri SED odpravili na prvo skupno jesensko rajžo. Tokrat smo obiskali območje Horjula, na katerem sta aktivna dva naša člana, Ida Intihar, upokojena učiteljica, iniciatorica turističnega društva Horjul in številnih projektov – njena posebna ljubezen so stara oblačila – ter Lojze Oblak, upokojeni poštar, zbiralec različnih etnografskih predmetov iz življenja prebivalcev Šentjošta, vasi z dvema cerkvama v hribih med Horjulom in Polhovim Gradcem.

Z obema se družimo že od prvih izobraževalnih delavnic, ki smo jih v SED s srečanji in razgovori o varovanju in predstavitvi kulturne dediščine v rokah zasebnikov organizirali na več koncih Slovenije in Hrvaškem. Ida je imela že od začetka naših srečanj precej jasno smer delovanja, saj se je že kot učiteljica z različnimi projekti, prireditvami in razstavami ukvarjala s prenašanjem kulturne dediščine na mlajše in starejše generacije. V nasprotju z njo je Lojze že dalj časa razmišljal o ureditvi svoje relativno obsežne zbirke predvsem etnografskih predmetov. Zanj je sicer že pred nekaj leti izbral rdečo nit, ki naj bi sledila pripovedi »od zibelke do groba«. Žal zgodbe vsa leta ni uspel uresničiti, saj je bila količina sicer skrbno hranjenih predmetov zanj do pred kratkim enostavno prevelik zalogaj. Da se tudi skedenj, poln starin, lahko v relativno kratkem času iz sicer po eni strani varno, a po drugi ne dovolj pregledno in sistematično urejenega skladišča spremeni v zanimivo zgodbo, sva poskusila dokazati v dveh tednih. Od mojega prvega obiska, ko sva natančno pregledala prostor in predmete v njem, sporočilnost predmetov in prostorske možnosti ter razmislila možno postavitev in skupaj na kos papirja narisala osnovni koncept razstave, se je v dveh tednih zbirka s skupnim delom in pomočjo njegove žene Jožice in malega Rožleta končno osmislila. Po delovnih večerih in nočeh je dobila rep in glavo, opredmetila življenjsko zgodbo in spomine, in to ne

samo Lojzeta in njegove družine. Da je prostor, v katerem je razstavljena, lahko primerno mesto za srečanja in razgovore, je dokazal tudi naš obisk, ko so nas na mizi, postavljeni med posteljo z mrtvaškim prtom in zibelko, pričakale hruške iz sadovnjaka, v krušni peči pa sveže pečen hlebec kruha. Lojze, pridemo še kdaj – mogoče takrat, ko bodo postavljene še statve?

Kot je običaj pri rajžah, smo na pot krenili v jutranjih urah z zbirališča pred Slovenskim etnografskim muzejem v Ljubljani. Prvi obisk na horjulskem koncu je bil namenjen Idi Intihar na Sv. Urhu nad Horjulom, kjer s turističnim društvom Horjul v najetem gospodarskem posloplju mežnarije že leta urejajo etnografsko zbirko, prirejajo razstave in literarne večere ter druge prireditve. Od tu smo šli v prostore nove občinske zgradbe v Horjul pogledat njeno razstavo starih oblačil, na kateri je odlično prikazala oblačilno kulturo okolice Ljubljane od druge polovice 19. do srede 20. stoletja. Tam nas je pozdravil tudi podžupan, gospod Franci Pišek, sicer domačin iz Vrzdencea.

Pot smo skupaj nadaljevali proti Vrzdencu in čas poleg ogledu nekdanje župnijske cerkve s freskami namenili obisku Mežnarjeve hiše s harmonikarsko delavnico Janeza Železnika in njegovih predhodnikov. Hiša je zanimiv primerek po eni strani muzealsko skrbno predstavljene zgodovine delavnice, obnovljene črne kuhinje in hiše, moderne delavnice, v kateri nastajajo harmonike – frajtonarice »Janez«, ter posebnega pristopa k ustvarjanju zelo individualne (harmonikarske) bivanjske kulture zanimivega lastnika. Kot smo začutili iz lastnikove pripovedi, prav posebno mesto v hiši pripada nagačenemu orlu in kraljičku ter njima posvečeni basni.

Sredi dneva smo prispeli v Šentjošt nad Horjulom, kjer smo si najprej ogledali podobarsko delavnico Kavčič in z dvema generacijama rezbarjev in pozlatarjev premleli marsikateri problem konzerviranja in restavriranja lesenih predmetov in plastik. Mor-

* Mag. Marko Smole, univ. dipl. inž. elektr., vodja delovne skupine za ljubitelje etnologije pri SED. 1210 Ljubljana – Šentvid, Stanežiče 34b, E-naslov: smole.marko@gmail.com

da bi bilo smiselno diskusijo nadgraditi ob predstavitvi katerega od priročnikov, ki jih izdaja SEM za varovanje predmetov kulturne dediščine? Sledila je odlična predstavitev vasi in njene okolice z naravoslovnega in zgodovinskega vidika člana lokalnega kulturnega društva, gospoda Janeza Demšarja. Da so šentjoščani vsestransko aktivni, so dokazali še pri Sirarstvu Orešnik, kjer smo si ogledali ekološko kozjerejo in na razglednem griču nad kmetijo poskusili posebne kozje in ovčje sire. Ne manjka jim niti slikarjev samorastnikov, pri enem – Valentinu Demšarju – smo se ustavili po kosilu in občudovali njegov zagon, peteline, sliko Zadnje večerje in občutek za risbo ob upodobljenem Cankarju.

Lojze je kar malo odlašal z vabilom za ogled svoje zbirke – malo je bila kriva trema, a je bil vesel, da je lahko prvič javno predstavil vse tisto, kar je leta in leta kopičil na skednju. Vanj nas je popeljal po rdeči preprogi in z zgodbo o življenju družine in sovaščanov. Odrptje zbirke je treba krstiti – pri Oblakovih je najboljši krst pesem, to smo vedeli že nekaj časa. Za svoje delo je bil pohvaljen; verjamemo, da bo z ureditvijo lažjega dostopa njegova zbirka končno deležna pozornosti tako okolja kot tudi drugih obiskovalcev.

Dan smo končali z ogledom še dveh zbirk. Prva je postavljena v lepo urejeni kamniti kašči velike Koširjeve kmetije v Suhem Dolu. Tu se je gospodar Matevž že pred nekaj leti odločil, da bo večino zanj pomembnih starih predmetov predstavil v kamniti

kašči, kjer so ne le vzorno postavljeni, temveč tudi odlično urejeni in evidentirani. H kvaliteti predstavitve pripomorejo osebni pristop lastnika s pripovedmi o življenju družine, oblikovno in vsebinsko kvalitetna predstavitvena knjižica in tudi podpora drugih družinskih članov.

Zadnja postaja, ki smo jo ujeli tik pred večerom, je bila nekaj kilometrov višje – na kmetiji na Planini, kjer nas je sprejel gospodar pri Cankarjevih. Že mnoga leta vneto zbira vse mogoče ostanke predhodnih generacij – starine iz davnine, kot jim pravi sam, od prazgodovinskih arheoloških, ki jih hrani v stari leseni kašči nad kmetijo in dopolnjuje s svojimi lesenimi samorastniškimi skulpturami. Če radi brskate po starih predmetih, raziskujete njihovo namembnost ali ugibate »čemu je pa to služilo«, bo to zbirka za vas. Gospodar vam jo bo rade volje razkazal in vam odkril najbolj skrite kotičke kašče. Tako kot je običaj pri nas na kmetijah, se bo globoko zadaj vedno našel tudi kak kozarček domačega žganja.

Horjulski konec je tako blizu Ljubljane, a skriva toliko zanimivih zbirk, ljudi in njihovih zgodb. In še enkrat smo se prepričali, da so pri zasebni zbirki poleg predmetov vsaj enako pomembni ljudje, ki jo ustvarjajo in interpretirajo ter dajejo vsaki s svojo individualnostjo prav posebno dimenzijo. Še enkrat hvala Idi, Lojzetu in vsem drugim za lep dan.

MALA ŠOLA ETNOLOGIJE V LETU 2011

Letošnjo Malo šolo etnologije smo v Slovenskem etnološkem društvu izvedli v sodelovanju z Mestnim muzejem Krško, kjer sta potekali obe letošnji delavnici. Tematsko smo se s programom navezovali na ustanovo, kjer sta programa potekala, v drugem delu pa tudi na tematiko letošnjih Dnevov evropske kulturne dediščine. Mestni muzej Krško je mlada muzejska ustanova, ki si s svojimi programi utira poti na slovensko muzejsko sceno, program društva, Mala Šola etnologije, pa v tem miljeju odstira poglede etnologije na izbrane tematike. Prvo delavnico z naslovom Dom v mestni hiši smo izvedli v nedeljo, 24. julija 2011. Naša osrednja vprašanja so bila: Kaj je to dom? Ali dom ustvarjamo le z lastno ustvarjalnostjo in koliko ga opredeljuje širši družbeni in siceršnji prostor, v katerem se nahaja? Kako in ali sploh pa je povezan s stavbo, v katero je umeščen?

V delavnico nas je uvedla kustodinja Mestnega muzeja Krško, Alenka Černelič Krošelj, ki je vsem zbranim predstavila muzej in stavbo, v kateri se ta nahaja. V smislu teme smo poudarili muzej kot dom muzejskih predmetov in zgodb, katerih nosilci so muzealije, ki jih kustosi umeščamo v razstave.

V nadaljevanju druženja pa smo se osredotočili tudi na domove udeležencev. Ti so bili povabljeni, da v delavnico prinesejo predmet iz svojega doma, ki je močno povezan s tem, kar njim predstavlja dom. Pogovor o predmetih, ki ga je usmerjala mentorica

Helena Rožman, se je razvil v živahno razpravo, saj so predstavljeni predmeti izzvali asociacije tudi pri preostalih udeležencih. Celoten pogovor pa je razkril celo paleto razumevanj termina dom in razmerij, ki jih ima ta do ljudi in prostora, v katerem se nahaja. V delavnico so bile povabljene celotne družine, zaradi česar se je razkril tudi generacijsko obarvan pogled na dom in domove.

V zadnjem delu programa pa smo dom in domovanja obeležili še z ustvarjalnim procesom; udeleženci so namreč izdelali likovni zapis o domu v tehniki lavirane risbe. Tehnika risbe ni bila izbrana po naključju, ampak smo se zanjo odločili, ker je tesno povezana s procesom nastajanja zgradb, v katerih si ustvarjamo domove – začetek vsake je namreč idejni osnutek, ki je lahko tudi risba in nastane z delom arhitekta, ki snuje nove stavbe.

V programu je sodelovalo 17 udeležencev.

Ob Dnevih evropske kulturne dediščine smo 2. oktobra 2011 izvedli program Prostovoljci in muzej. V dejavnost so se, poleg mentorice Helene Rožman in kustodinje Alenke Černelič Krošelj, ki nas je prijazno gostila, vključili tudi prostovoljci: Franc Černelič s prikazom tolčenja in oblikovanja kovin ter Sonja Levčar in Ivanka Černelič Jurečič z domačo peko.

Različne oblike prostovoljstva in zbirateljstva so v preteklosti močno vplivale tudi na oblikovanje muzejskih zbirk in v nadalje-

* Helena Rožman, prof. zgod. in univ. dipl. etnol., muzejska svetovalka, Galerija Božidar Jakac, 8311 Kostanjevica na Krki, Grajska cesta 45, E-naslov: helena.rozman@guest.arnes.si